

Külföldön dolgozó magyarok, Magyarországon dolgozó külföldiek

Lakatos Judit,
a KSH statisztikai
főtanácsadója
E-mail: Judit.Lakatos@ksh.hu

A rendszerváltó országok csatlakozásával az Európai Unió belüli migráció is új lendületet vett. Ennek az új típusú vándorlásnak az elsődleges célja a munkavállalás. Jóllehet a folyamat jobb megismerése a kibocsátó és a fogadó országok számára egyaránt fontos, a statisztika eszközei e téren meglehetősen elégtelenek. A közösségi munkaerő-felmérés, mely tükörstatisztikaként, illetve célfelvételként is szóba jöhet, ugyan e kérdéskör fontos és egyre inkább használt adatforrása, de számolni kell a tanulmányban jelzett módszertani buktatókkal is. Magyarországot az Európai Unió belüli migrációs folyamatok az utóbbi évekig alig érintették, így a számbavételi gondok kevésbé voltak jelentősek. A külföldi munkavállalás volumene a 2008-ban kezdődött válság hatására nőtt meg, melyet elősegített az osztrák és a német munkaerő-piaci korlátozások 2011. tavaszi feloldása. Az ezekben az országokban irányuló munkaerőmozgás egy része ingázási jellegű, így az a munkaerő-felmérés segítségével nyomon követhető. A migrációs folyamat teljes nagyságáról azonban e felvételből nem lehet megbízható információt kapni, mint ahogy a Magyarországon dolgozó külföldiek létszámáról és munkaerő-piaci jellemzőiről sem.

TÁRGYSZÓ:
Migráció.
Foglalkozási viszony.
Európai Unió.

Az EU-s¹ szabadságjogok egyike a munkaerőmozgás szabadsága, mellyel átmeneti korlátozások mellett ugyan, de az újonnan csatlakozó országok állampolgárai is élhetnek. Az EU bővítésével a régi és új tagállamok közötti, életszínvonalban is leképeződő gazdasági különbségek jelentősen növelték a munkaerő-piaci jellegű migráció intenzitását, mely folyamatban az új tagállamok a kibocsátó, a régi tagállamok pedig a befogadó oldalt testesítik meg. A 2008 őszen kitört pénzügyi válság begyűrűzése a munkaerőpiacra a migrációs folyamatokra is hatással volt. Bár összességében a kelet-közép-európai tagországok migrációs egyenlege negatív maradt, voltak olyanok, amelyeknél a válság ösztönözte, míg másoknál fékezte a munkavállalási célú vándorlást.

Annak ellenére, hogy a tagországok közötti migráció mind a kibocsátó, mind a befogadó fél számára egyre nagyobb jelentőséggel bír, viszonylag kevés és csak korlátozottan használható információs forrás áll rendelkezésre ennek – a korábitól sok szempontból különböző – vándorlási folyamatnak a feltérképezéséhez. Jelen cikk megírását részben az adatforrások megismerésének igénye, részben az EU „*Employment and Social Situation*” (Foglalkoztatás és társadalmi helyzet) című, negyedévente megjelenő kiadványának a munkavállalók országok közötti áramlásával foglalkozó 2014. évi júniusi különszáma inspirálta (*European Commission* [2014]), mely a legújabb, válság előidézte migrációs trendeket próbálta felvázolni, felhasználva ehhez az elérhető uniós és nemzeti adatforrásokat. Jóllehet a tanulmány hazánkat kevés helyen emeli külön ki, a tagországok szerinti adatsorokból több olyan információ kiszűrhető, amelyek az uniós munkaerő-felmérés adatbázisában elvileg ugyan tárolva vannak, de amikhez adatvédelmi okokból még a nemzeti statisztikai hivatalok sem juthatnak hozzá. A magyar vándorlási folyamatok jobb megismerése szempontjából különös jelentősége van annak, hogy két fontos célország, Németország és az Egyesült Királyság nemzeti statisztikáiból származó migrációs adatok is bekerültek a kiadványba.

A külföldön élő magyarok létszámáról folyó – időnként erősen túlpolitizált – viták végére ugyan ez az írás sem tud pontot tenni, közelebb vihet viszont a magyarországi migráció természetének, illetve regionális beágyazódásának jobb megismeréséhez. Az abban felhasznált adatforrások kapcsán érdemes azok megbízhatóságát és annak korlátait is áttekinteni, mert így talán a hazai migrációról alkotott kép is tovább tisztulhat.

A munkaerő-piaci migráció nemcsak azt jelenti, hogy magyarok mennek más országokba dolgozni, de azt is, hogy a külföldi állampolgároknak ugyancsak lehetősé-

¹ EU: Európai Unió.

gük van Magyarországon munkát vállalni. Ezzel a témával foglalkozik a cikk 3. fejezete, mely felhasználhatósági korlátaikkal együtt részben az adatforrásokat, részben pedig a külföldiek magyarországi munkavállalásának utóbbi években jellemző trendjét tekinti át. Az előző két fejezettel ellentétben itt az elemzés nem korlátozódik az EU-n belüli mozgásokra.

1. Közép- és Kelet-Európa munkaerő-piaci migrációs trendje az uniós csatlakozástól napjainkig

Az Európai Unióhoz 2004-ben csatlakoztak a balti államok, valamint Lengyelország, Csehország, Szlovákia, Szlovénia és Magyarország (EU8, akiket Máltával és Ciprussal együtt EU10-ként szokás nevesíteni), majd 2007-ben vált taggá Románia és Bulgária (EU2). Az újonnan belépő országok gazdasági mutatói, a népesség életszínvonala összességében jelentősen elmaradt a régi tagországokétól, s nem egy közülük jelentős munkanélküliséggel küzdött. A belépés – még akkor is, ha több tagország munkaerőpiacának védelmében átmeneti (és ugyan kissé komplikált módszerrel, de azért megkerülhető) korlátozásokat léptetett életbe – megkönnyítette az új tagországok állampolgárai számára a külföldi munkavállalást. Ez nemcsak azt jelentette, hogy a jogi procedúra megszűnt, hanem azt is, hogy a külföldi munkavállalás a korábbinál jóval kisebb következményekkel járó döntéssé vált a háztartások életében, olyan alternatívává, amely ugyan a család megszokott napi életét felforgathatja, de anyagi biztonsággal is kecsegtet. Így nem meglepő, hogy a közép- és kelet-európai országok belépése nagyban megnövelte az EU-n belüli migráció intenzitását. A bevezetőben hivatkozott tanulmány szerint 2013-ban már 10 millió munkavállalási korú (azaz 15–64 éves) uniós állampolgár élt állampolgárságától eltérő tagországban (15,5 millió EU-n kívüli migráns mellett), ebből 2,5 millió román, illetve bolgár volt, 2,3 millióan pedig a 2004-ben csatlakozó országok valamelyikéből érkeztek.

A közös történelmi örökség ellenére a közép- és kelet-európai országok a migráció intenzitása és a migrációs folyamat jellege szempontjából meglehetősen különböznek. Így jelentős munkaerő-kibocsátó volt a csatlakozás pillanatától Lettország, Litvánia, Románia, Bulgária és Lengyelország, míg Csehországot és az utóbbi időkig Magyarországot is kifejezetten alacsony elvándorlás jellemezte. A román és bolgár munkavállalók elsődlegesen a dél-európai régió országait célozták meg, főleg Olaszországot és Spanyolországot. A térségre jellemző tartós és elhúzódó válság a migráns munkavállalókat is sújtotta, ezért az utóbbi években a külföldön dolgozó románok létszáma már elmaradt a korábbi évekre jellemzőtől, és az ott állásukat veszítők növelték a munkanélküliek hazai táborát. 2014-től viszont már a románok és a bolgárok

is szabadon vállalhatnak munkát Ausztriában és Németországban, így várhatóan a migráció egyre inkább ide irányul majd, növekvő konkurenciát jelentve más uniós országokból érkezőknek vagy érkező szándékozók számára, köztük a magyaroknak is. A balti államokból és Lengyelországból a legtöbben Írországra és az Egyesült Királyságra vállaltak munkát. Az ír válság különösen azért volt ezen országok munkaerőpiacára jelentős hatással, mert az ingatlanpiaci buborék kipukkanása miatt a hagyományosan sok külföldi munkavállalót foglalkoztató építőiparban került sor a legnagyobb arányú leépítésre. Mivel azonban időközben a balti országok gazdasági helyzete javult, a korábban külföldön dolgozók egy része otthon keresett és talált munkát. A lengyel munkaerőpiaci kibocsátás viszont 2012–2013-ban ismét nőtt, és a lengyel munkavállalók számára is egyre inkább Németország válik migrációs célországgá.

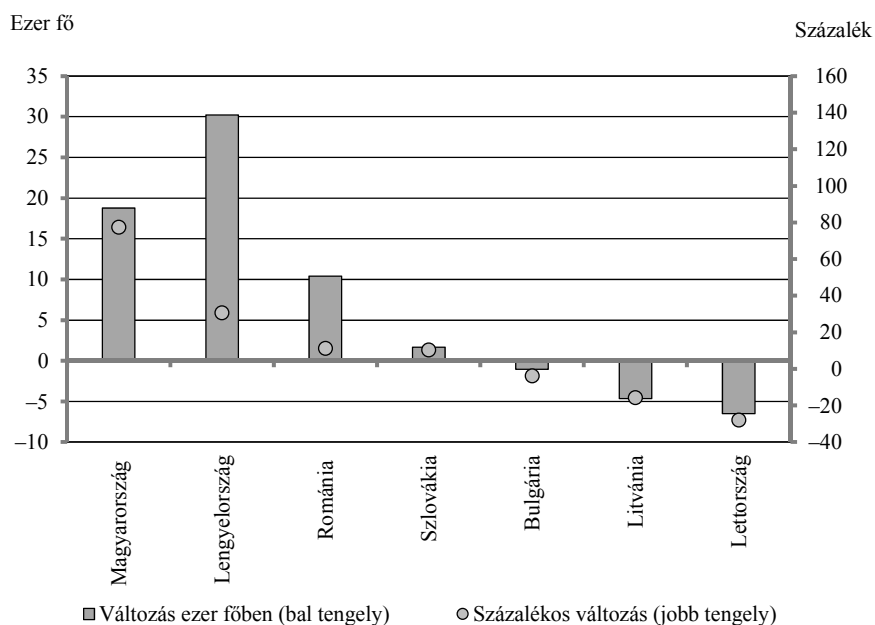
Magyarország munkaerőpiaci migrációs trendje annyiban sajátos, hogy mivel korábban viszonylag kevés magyar dolgozott külföldön, és ők sem a tartósan válság sújtotta országokban, a válság nem fogta vissza a kiáramlást, hanem éppen ellenkezőleg, annak hazai következményei növelték a migrációt. A közösségi LFS² adatai szerint (mely felvétel a trend tekintetében mindenképpen jól méri az EU-n belüli migrációs folyamatokat) hazánk (Görögország, Spanyolország és Portugália mellett) azon négy tagország egyike, melyek állampolgárai 2012–2013-ban lényegesen nagyobb számban éltek más uniós tagországokban, mint az azt megelőző két éves időszakban. A más tagországban élő gazdaságilag aktív magyarok száma ezen adatforrás szerint 2011 és 2013 között 78 százalékkal nőtt, megközelítve ezzel a spanyolokra jellemző értéket, és megelőzve Portugáliát. A közép- és kelet-európai országok közül egyre sem volt jellemző ebben az időszakban a magyarhoz hasonló mértékű változás. Egyedül Lengyelország esetében beszélhetünk még érdemi kiáramlás-növekedésről (ahová viszont 2010 és 2011 között a külföldön dolgozók nagy számban tértek vissza, mivel munkahelyük a válság miatt megszűnt), de ez is csak 30 százalékos volt. Magyarország esetében a külföldi munkavállalás alakulásának lendületet adhatott az is, hogy 2011 májusától a német és osztrák munkaerőpiaci korlátozások megszűntek. Mindkét országhoz hagyományosan sok szállal kötődik a magyar gazdaság, így ez és a közös történelmi múlt megkönnyíti a magyarok beilleszkedését. Az ausztriai munkavállalás esetében jelentős további motivációt jelent még a földrajzi közelség, ami akár a napi ingázást is lehetővé teszi.

Az 1. ábrán jelzett növekedést alátámasztják az ún. Eurobarométer adatai is. 2011-ben egy ennek keretében végrehajtott, majd 2013-ban kisebb módosításokkal megismételt migrációs hajlandósági felvétel külföldi munkavállalási szándékot tudakoló kérdésére adott pozitív válaszok aránya a közép- és kelet-európai országok közül Magyarország esetében nőtt a legnagyobb arányban. 2011-ben a válaszolók 27 százaléka (28 százalékos uniós arány mellett) mondta azt, hogy más tagországban

² LFS (Labour Force Survey): munkaerő-felvétel.

szándékozik dolgozni, 2013-ban a valamivel konkrétan feltett kérdésre viszont már 32 százalék válaszolt igennel, miközben az uniós átlag 25 százalékra mérséklődött.

1. ábra. A két évnél rövidebb ideje más EU-tagországban élő, gazdaságilag aktív személyek számának 2011 és 2013 közötti változása néhány közép- és kelet-európai országban

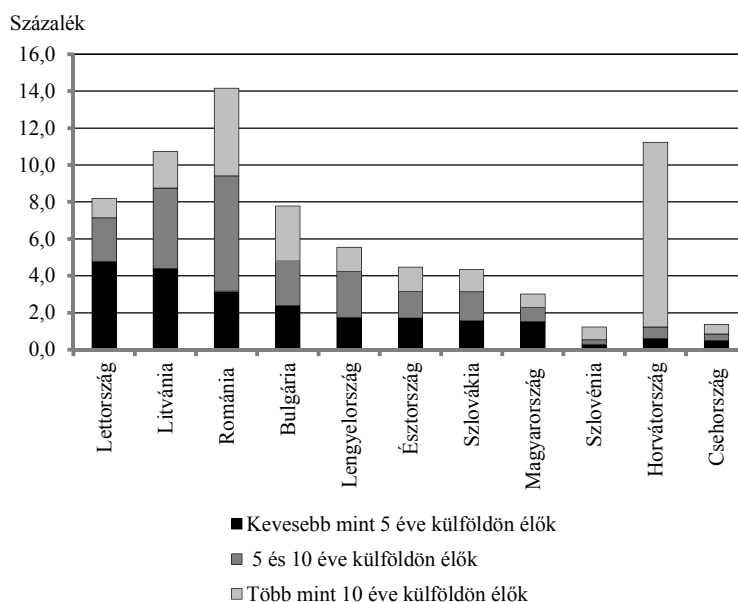

Forrás: European Commission [2014] 20. old.

A közösségi munkaerő-felmérés tükörstatisztikaként történő felhasználásával 2013-ban a szakértők Románia esetében 14 százalék felettire becsülték a külföldön élők arányát a munkavállalási korú (15–64 év közötti) népességhez viszonyítva, melyet 10 százalék körüli értékével Litvánia és a csak 2013-ban taggá vált Horvátország követett. Lettország és Bulgária a 7–9 százalékos sávba tartozott. A lengyel arány ugyancsak 5 százalék feletti, de emögött, mivel az újonnan belépők átlagánál jóval népesebb országról van szó, igen tekintélyes létszám húzódik meg. Az aktív korú magyaroknak 3, a cseheknek viszont mindössze 1 százaléka élt külföldön ugyanezen adatforrás szerint. Jóllehet a munkaerő-felmérés kielégítően tükrözi a migrációs trendeket és a tagországi arányokat, a migránsok létszámbecslésére nem igazán megfelelő. Ennek oka, hogy a mintakijelölés szempontjai között nem szerepel az, hogy megfelelően reprezentálja a tagországokban élő, illetve ott dolgozó külföldieket, akiknek területi eloszlása, lakhatási jellemzői nem azonosak az államalkotó

népességével. (Jellemző az alulszámlálás, melynek lehetséges okait a Magyarországon élő külföldiek bemutató fejezet fogja részletesebben tárgyalni.) A már többször hivatkozott uniós tanulmányban szereplő arányokból visszszámolva, 2013-ban a közösségi munkaerő-felmérés szerint mintegy 190 ezer munkavállalási korú magyar élt az EU valamely más tagországában. Minden második magyar a felvételt megelőző öt évben ment külföldre, míg a 10 évnél régebben és az 5–10 éve külföldön élők közel azonos arányban voltak jelen a felmért sokaságban.

2. ábra. A más EU-tagországban élő 15–64 évesek aránya a kibocsátó tagország megfelelő korú népességéhez viszonyítva, 2013

Forrás: European Commission [2014] 5. old.

A klasszikus vándorlási statisztika (mely a tagországok közötti mozgás számbavételére a nagyszámú időleges vándorlási eset miatt nem a legalkalmasabb), illetve a munkaerő-felmérés mellett a különböző adminisztratív adatforrások (mindenekelőtt a társadalombiztosítási regiszterek) szintén fontos információs forrást jelenthetnek. A nemzeti gyakorlatok különbözősége, a bejelentés megkerülésének lehetősége és a kijelentkezés ellenőrizhetetlensége miatt azonban az ezekből származó adatokkal is óvatosan kell bánni. A magyarok Ausztria és Németország mellett az Egyesült Királyságban élnek és dolgoznak nagyobb számban. E két utóbbi ország nemzeti statisztikáit az uniós tanulmány szintén felhasználta az EU-n belüli munkaerőmozgás vizsgálatára.

A német adatforrás a nemzeti bevándorlási statisztika volt, amely azonban 12 hónap helyett (ami a nemzetközi és így az Eurostat által is használt migráns definíció fő kritériuma) 3 hónapot elérő tartózkodási idő esetén minősíti a Németországban élő nem honos állampolgárt bevándorlónak. Ezen adatforrás szerint a 2013. évi nettó migrációs egyenleg 459 ezer fő volt, melyből 303,9 ezren valamely uniós tagországból érkeztek. A legtöbben Lengyelországból (72 ezren), Romániából (50 ezren) és Magyarországról (24 ezren). A németországi bevándorlási egyenleg tekintetében a közép- és kelet-európai országok közül Bulgária foglalta el a negyedik helyet. A nettó migrációs egyenleg és az adott évben érkezők száma (inflow) közötti arány 2013-ban a lengyelek és románok esetében 37 százalék, a magyaroknál viszont 42 százalék volt, ami az előző két ország állampolgárait jellemzőnél kevésbé intenzív visszaáramlást jelez. (A ráta a horvátoknál, illetve a dél-európai válsággócokból érkezőknél még ennél is magasabb volt, meghaladta az 50 százalékot.) A németországi másik német adatforrás a társadalombiztosítás, mely az ott bejelentetten dolgozó és biztosított külföldi állampolgárságú munkavállalókról stock típusú információt ad. Eszerint a 2010 és 2014 közötti időszakban az EU8-ból, ezen belül is a Lengyelországból és Magyarországról érkező munkavállalók száma nőtt a leggyorsabban, köszönhetően a munkaerőpiac liberalizálásának. 2013-ban 49 ezer, 2014-ben – márciusi leolvasású adatok szerint – 65 ezer alkalmazásban álló magyar után fizettek a munkáltatók társadalombiztosítási hozzájárulást. 2014-ben az EU2-ből érkezők száma nőtt a legerőteljesebben, mivel ez évtől esetükben szintén megszűntek a munkaerőpiacra lépéssel kapcsolatos korlátozások.

1. táblázat

Külföldi foglalkoztatottak Németországban, 2010–2014

Állampolgárság	2010	2011	2012	2013	2014	Változás 2010 és 2014 között	
	ezer fő					%	
EU8	186	207	302	372	449	263	142
Ebből:							
Lengyelország	125	140	201	241	291	166	133
Magyarország	17	19	33	49	65	48	282
EU2	65	78	99	124	186	121	186
Románia	46	55	71	89	132	86	187
Bulgária	19	22	28	35	54	35	184

Megjegyzés. A táblázatban márciusi leolvasású társadalombiztosítási adatok szerepelnek.

Forrás: A Német Szövetségi Munkaügyi Hivatal 2014. évi májusi statisztikái (*European Commission* [2014] 26. old.).

Jóllehet a magyar munkavállalás szempontjából ugyancsak kiemelt fontosságú Egyesült Királyság bevándorlási statisztikája elvileg több lábon áll, a közép- és kelet-európai munkavállalási célú migrációról kevés az országonkénti bontásban is hozzáférhető állományi adat. Az egyetlen publikus adatforrásból, a 2011. évi népszámlálásból tudható, hogy a régió országainak nyelvét fő nyelvként megadók száma 900 ezer körüli volt. Ebből 546,2 ezren a lengyelt, 85,5 ezren a litvánt, 67,6 ezren a románt és 44,4 ezren a magyart vallották anyanyelvüknek. A bolgárt 38,5 ezren, a lettet 31,5 ezren, a csehét 29,4 ezren beszélték. A magyarul beszélők a többi közép- és kelet-európaire jellemzőnél jobban koncentrálódtak Londonban (44,4 ezerből 16,6 ezren itt kerültek összeírásra). Az állampolgárság szerinti csoportosítást alkalmazó, de csak aggregált formában hozzáférhető éves népesség-összeírás 2012. évi hullámában 1 074 ezer EU8 állampolgár szerepelt. Érdekes, hogy ez a szám a 2004. évi 100 ezerről lineárisan nőtt egymillió fölé. Az LFS 2014. II. negyedévi hulláma 861 ezer EU8 állampolgárságú foglalkoztatottat írt össze, ami mintegy 160 ezerrel több, mint volt 2012. II. negyedévében. Ami biztos, hogy 2013-tól, egy kisebb átmeneti visszaesés után, újra több lengyel keres az Egyesült Királyságban munkát. Az, hogy a globális növekedéshez a magyarok mennyiben járultak hozzá, a publikált statisztikai adatok alapján volt számszerűsíthető.

Mivel az angol társadalombiztosítási szám kiadásának rendszere a magyarhoz hasonló, azaz ha valaki a munkavállaláshoz, tanuláshoz vagy bármilyen szociális juttatás igényléséhez nélkülözhetetlen számot egyszer megkapta, az az egész életét végigkíséri, ebből az adatforrásból stock adatok nem nyerhetők ki, vagy ha létezik is ilyen, az nem publikus. Csak annyi tudható, hogy a 2012/2013-as társadalombiztosítási évben 24,7 ezer magyar állampolgárt vettek nyilvántartásba, s közel ugyanennyit a következő évben is. A 2013/2014-ben regisztrált közép- és kelet-európaiak legnagyobb csoportját közel 102 ezer fővel a lengyelek alkották, őket 47 ezer fővel a románok követték, akik száma egy év alatt közel megháromszorozódott. A 23,6 ezer magyar mellett lettek és litvánok kaptak még a régióból viszonylag nagyobb számban azonosítót, de a románokhoz hasonlóan egyre több a bolgár állampolgárságú kérelmező is. A magyar adat az Egyesült Királyság esetében hazánk lakosságához képest relatíve jelentősebb és többé-kevésbé állandó intenzitású bevándorlást valószínűsít, de az utolsó angol népszámlálás adata és a társadalombiztosítási azonosítót igénylők éves száma alapján a százezres becslés is túlzónak tűnik. Nincs információ a vándorlás céljáról (bár a magyarok esetében is valószínű, hogy a fő cél a munkavállalás, ami a migráció mintegy 70 százalékát magyarázza a vizsgált régióban a határstatisztikai felvétel adatai szerint), és ami részben összefügg ezzel, a visszaáramlás mértékéről sem.

Ausztria szintén az EU-n belüli migráció fontos, de munkaerőpiacának mérete miatt az előbbi két tagországnál kevésbé jelentős célországa. Hazánk esetében az ausztriai migráció alapvetően azért más, mint a másik két országba irányuló, mert

Ausztria, szomszédos ország lévén, a nyugati megyékben élők számára napi ingázással elérhető, tartós és alkalmi munkahelyeket kínál. Hazánkon kívül még Szlovákia, Csehország és Szlovénia rendelkezik Ausztriával közös határral, illetve Horvátország egyes részei is a napi ingázás határán belül vannak. Az Ausztriába irányuló migráció, éppen sajátos jellege miatt, a hazai, 1992-ben indult MEF³ segítségével (ami a közösségi munkaerő-piaci felvétel, az LFS hazai megfelelője) jobban nyomon követhető, mint a Németországba vagy az Egyesült Királyságba irányuló.

2. táblázat

*Az Egyesült Királyság társadalombiztosítási regiszterébe belépő,
felnőtt külföldi állampolgárok éves* létszáma*

Ország	2013–2014	2012–2013	Változás az előző évhez képest	
	ezer fő		%	
EU-n kívüli	162,5	176,2	-13,8	-8,0
EU-tagország	439,5	385,4	54,0	14,0
Ebből:				
Lengyelország	101,9	91,4	10,6	12,0
Románia	46,9	17,8	29,1	163,0
Magyarország	23,6	24,7	-1,1	-4,0
Litvánia	22,4	27,3	-4,9	-18,0
Bulgária	17,8	10,4	7,4	71,0
Szlovákia	11,8	11,5	0,3	3,0
Lettország	11,3	13,6	-2,3	-17,0

* Az adatok társadalombiztosítási évre vonatkoznak.

Forrás: UK DWP [2014], European Commission [2014] 28. old.

2. A külföldi munkavállalás magyar statisztikákban megjelenő része

A hazai adminisztratív adatforrások csak a migráció bizonyos szegmenseiről tudnak információt biztosítani. Így egyes (például az egészségügyi) szakmák esetében a szakmai szervezetek igyekeznek nyomon követni a külföldi munkavállalás kiterjedtségét, de inkább csak arról van ismeretük, hogy egy adott évben ez hány új esetet

³ MEF: munkaerő-felmérés.

jelent, míg az érintett létszámmra vonatkozó adatuk legfeljebb becsült, és ismeretlen az együtt költöző családtagok száma is. Egyes kismintás (például az „Életünk fordulópontjai” című) felvételeknek is van migrációs blokkja, és a közelmúltban (a SEEMIG-projektben⁴) migrációs célvizsgálatra is sor került, de kiforrott statisztikai megfigyelési gyakorlata nincs a nem véglegesnek szánt (és jellemzően munkavállalási szándék motiválta) elvándorlásnak.

A 2011. évi népszámlálás egy meglehetősen úttörő kísérletet tett arra, hogy a külföldön tartózkodókat is valamilyen módon számba vegye. Ezért a lakáskérdőíven, ahol az adott címhez/háztartáshoz tartozó személyek is elszámolásra kerültek, a következő négy kategória szerepelt:

- a lakcímen életvitelszerűen élők;
- az átmenetileg külföldön tartózkodók (az állandó otthonuk az adott lakcímen van, de külföldön tartózkodnak, és a távollét teljes időtartama várhatóan nem éri el a 12 hónapot);
- az időszakonként hazajárók;
- a tartósan külföldön tartózkodók (állandó otthonuk az adott lakcímen van, de külföldön tartózkodnak, és a távollét teljes időtartama már elérte, vagy várhatóan eléri a 12 hónapot).

Az 1–3. kategóriába tartozókról személyi kérdőívet is kitöltöttek, a 4. kategóriába tartozókat viszont a migráció általánosan elfogadott módszertani elvei szerint nem kellett az adott ország lakosai közé számítani, s így összeírni sem.

A népszámlálás adatai szerint 2011. október 1-jén 70 ezer fő egy évnél rövidebb ideje és 143 ezer fő egy évnél hosszabb ideje tartózkodott külföldön. Azok a külföldön élő magyar állampolgárok, akiknek magyarországi háztartási kapcsolata nem volt, nem kerültek számbavételre, illetve eleve csak az átmenetileg külföldön tartózkodóknak kellett megadni gazdasági aktivitásukat, ami a külföldi tartózkodásuk céljára utal.

A MEF-ből viszonylag bőséges információ áll rendelkezésre azokról (a külföldön tartózkodók egy sajátos csoportját alkotó személyekről), akik valamely magyar háztartás tagjaként dolgoznak külföldön. A MEF-ben külföldön dolgozóként a felkéréselt háztartások olyan foglalkoztatott tagjai szerepelnek, akik a napi munkavégzésük helyszínéként Magyarország határain kívül található telephelyet adtak meg. Jóllehet a háztartásokban tagként összeírhatnak olyan személyeket is, akik nem foglalkoztattak (s így a munkahelyükről értelemszerűen nincs információ), de külföldön tar-

⁴ SEEMIG (Managing Migration and its Effects in South-Eastern Europe – Transnational Actions Towards Evidence Based Strategies): A migráció és a migrációs hatások kezelése Délkelet-Európában – Határokon átnyúló együttműködés a tényekre alapozó stratégiáért.

tózkodnak (például azért, mert ott folytatják tanulmányaikat), ám a munkaerő-felmérésből ez nem tűnik ki.

3. táblázat

A munkaerő-felmérés szerint külföldi telephelyen dolgozók létszáma országonként, 2000–2014. I–III. negyedév (fő)

Ország	2000.	2004.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014. I–III. negyedév
	év						
Ausztria	5 308	7 549	18 231	23 475	29 342	42 760	42 253
Németország	2 349	4 492	11 383	14 210	24 866	29 288	28 567
Egyesült Királyság	680	978	8 349	8 867	9 235	8 866	6 875
Egyéb EU-tagország	1 746	6 373	9 689	12 608	13 222	11 486	13 317
Egyéb ország			3 714	4 787	5 601	5 581	6 015
<i>Összesen</i>	<i>10 083</i>	<i>19 392</i>	<i>51 366</i>	<i>63 947</i>	<i>82 266</i>	<i>97 981</i>	<i>97 027</i>

Forrás: MEF-adatok.

A külföldi telephelyet megjelölők száma az 1990-es évek végi néhány ezerről 2004-re – az uniós csatlakozás évére – csaknem elérte a 20 ezret, 2010-ben 51,4 ezren, 2013-ban viszont már közel 98 ezren adtak meg az országhatáron kívül fekvő települést a munkavégzés színhelyeként. (A 2014. I–III. negyedévi adatok már stagnálást jeleztek, de ez valószínűleg csak az ún. ingázási típusú migrációra volt igaz.) A MEF külföldön dolgozói közül legtöbben ausztriai telephelyet jelöltek meg, ahová sokan magyarországi lakóhelyükről naponta járnak át dolgozni. A második helyen Németország állt 2014-ben közel 30 ezer foglalkoztatottal, mivel az utóbbiak között is sokan, bár az Ausztriában dolgozókhöz képest kisebb arányban vannak olyanok, akik úgy vállalnak munkát, hogy közben családjuk továbbra is Magyarországon él. A távolság miatt esetükben a napi ingázás szóba sem jöhet, de heti, havi gyakorisággal azért onnan is haza lehet látogatni. Mind az ausztriai, mind a németországi telephelyet megadóknak többségét a fiatal középkorú, párkapcsolatban élő, szakirányú középfokú végzettséggel rendelkezők teszik ki, akikről magyarországi háztartásuk szolgáltat adatot. A MEF lényegében csak az ún. ingázási típusú külföldi munkavégzést képes számba venni (melynek elsődleges célországa Ausztria, illetve Németország), ami magyarázza a trend alakulását is: a válság ugyan ösztönözte, de a 2011. májusi osztrák és német munkaerő-piaci nyitás tette lehetővé, hogy a magyarok jelentősebb számban helyezkedjenek el e két ország valamelyikében. A MEF-ben külföldi munkahelyet megjelölők azonban, ha továbbra is Magyarországon biztosítottak, vagy Magyarországon bejegyzett munkaerő-kölcsönző cégen keresztül

vállalnak munkát, a fogadó országok statisztikai adataiban nem jelennek meg, amit egy esetleges becslési eljárás kidolgozásánál figyelembe kell venni. A klasszikus migráns definíció alkalmazhatósága is kérdéses. Az Ausztriában és Németországban dolgozók többsége több mint egy éve dolgozik külföldön (sőt jelenlegi munkáltatójánál is), és a Németországban dolgozóknak mindenképp, de az ausztriai munkahelyet megjelölők egy részének is kell, hogy legyen olyan (külföldi) lakóhelyük, ahol legalább hét közben életvitelszerűen tartózkodnak, azaz elvileg nem tartoznak a magyar lakónépességhez. Ezzel szemben ők továbbra is egy magyarországi jövedelmi és fogyasztási egység (háztartás) tagjai (sok esetben fő keresői), akiknél lehetetlen megjósolni, hogy meddig dolgoznak még külföldön, vállalva a családtól való különélést. Az Ausztriában dolgozók egy része biztos, hogy napi ingázó, legalábbis erre utal az, hogy a 2013. évi 42,8 ezer főből 21,4 ezren az Ausztriával közvetlenül szomszédos (Győr-Moson-Sopron, illetve Vas) megyékben éltek. Ez a sajátos földrajzi koncentráció viszont – ahogy arról a későbbiekben még lesz szó – csökkenti az adatok megbízhatóságát.

A munkaerő-felmérésben az Egyesült Királyságban dolgozók erősen alulreprezentáltak. Jóllehet a nem statisztikai célú adatforrások szerint többségük önálló családot még nem alapító fiatal (amit alátámaszt, hogy a MEF-ben angliai munkahelyet megadó család állásánál jellemzően a „gyermek” megjelölés szerepelt), akikről elvileg a szülők szolgáltatnának adatot. Valamilyen okból azonban ez még sincs így, de nincs ismeretünk arról sem, hogy akik megjelennek a MEF-ben, azok miért mások, mint a többi Angliában dolgozó. Bizonytalan az is, hogy az alacsony elérési arány miatt a MEF-trend adata, tehát az, hogy a válság kezdete óta az Egyesült Királyságban dolgozók száma alig nőtt, vajon tükrözi-e a valóságot, vagy minden évben azokat tudja csak a felvétel megfogni, akik még erősen kötődnek magyarországi háztartásukhoz, majd a kötődés lazulásával, az angliai munkavállalás tartóssá válásával kiesnek az összeírtak köréből, és elfoglalja helyüket egy újabb csoport.

4. táblázat

*A munkaerő-felmérés szerint külföldi telephelyen dolgozók létszáma
a fontosabb ismérvek és országok szerint, 2013
(fő)*

Megnevezés	Ausztria	Németország	Egyesült Királyság	Egyéb EU-tagország	Egyéb ország	Összesen
Nem						
Férfi	31 126	22 743	5 536	8 552	2 901	70 858
Nő	11 634	6 545	3 330	2 934	2 680	27 123

(A táblázat folytatása a következő oldalon.)

(Folytatás.)

Megnevezés	Ausztria	Németország	Egyesült Királyság	Egyéb EU-tagország	Egyéb ország	Összesen
Életkor (év)						
15–29	10 033	6 836	4 280	3 062	2 347	26 558
30–49	27 012	17 448	4 116	7 021	2 390	57 987
50–	5 715	5 004	470	1 403	844	13 436
Legmagasabb iskolai végzettség						
8 általános vagy alacsonyabb	3 256	3 263	267	1 663	236	8 685
Szakiskola, szakmunkásképző	22 280	15 761	1 648	4 633	801	45 123
Gimnázium	2 674	1 007	1 024	1 327	1 379	7 411
Szakközépiskola	10 185	4 666	2 635	1 865	763	20 114
Egyetem, főiskola	4 365	4 591	3 292	1 998	2 402	16 648
Családi állás						
Férj, feleség, élettárs	26 094	16 355	1 724	6 643	1 534	52 350
Egyedülálló szülő	1 937	1 144	102	172	142	3 497
Gyermek	11 679	9 997	6 399	3 694	2 918	34 687
Egyedülálló és egyéb	3 050	1 792	641	977	987	7 447
Egy évvel korábbi státusa						
Dolgozott	38 637	25 580	6 029	9 965	4 568	84 779
Munkanélküli volt	2 638	2 953	1 758	1 000	566	8 915
Tanuló volt	1 192	579	1 008	334	447	3 560
Egyéb okból inaktív volt	293	176	71	187	0	727
Munkáltató ágazati besorolása						
Mezőgazdaság	1 505	235	178	280	76	2 274
Ipar	8 463	9 743	707	94	723	19 730
Építőipar	10 566	9 565	698	3 246	784	24 859
Kereskedelem, gépjárműjavítás	2 494	1 947	441	476	101	5 459
Szállítás, raktározás	4 130	2 094	685	1 260	612	8 781
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	10 862	1 551	3 694	1 636	1 732	19 475
Humán-egészségügyi, szociális ellátás	1 045	1 581	355	19	24	3 024
Többi nemzetgazdasági ág	3 695	2 572	2 108	4475	1 529	14 379
Mióta dolgozik jelenlegi munkahelyén						
Kevesebb, mint 1 éve	12 249	11 575	4 649	4 136	1 893	34 502
Több, mint 1 éve	30 511	17 713	4 217	7 350	3 688	63 479
<i>Összesen</i>	<i>42 760</i>	<i>29 288</i>	<i>8 866</i>	<i>11 486</i>	<i>5 581</i>	<i>97 981</i>

Forrás: MEF-adatok.

A fogadó fél számára a közép- és kelet-európaiak, köztük a magyarok alkalmazása nem, vagy nem feltétlenül csak azért kedvező, mert „olcsóbbak” a hazaiaknál, hiszen az elsődleges célországok (Ausztria, de főleg Németország) közismerten befolyásos szakszervezetei többé-kevésbé eredményesen szereznek érvényt az „egyenlő munkáért egyenlő bér” elvének. Előnyt inkább az jelent, hogy általában a munkakör megkövetelte minimumnál képzettebb, a munka változó igényeihez jobban alkalmazkodni tudó munkaerőre tesznek ily módon szert a munkáltatók. A családjuktól távol élők a helyieknél kevésbé ragaszkodnak a normál munkarendhez, és túlmunkára akár szabadidejük terhére is igénybe vehetők. Az már csak járulékos előny, hogy jó részük nem tervezi az áttelepülést a fogadó országba, ellentétben az Európán kívülről érkező bevándorlókkal.

3. Magyarországon dolgozó külföldiek

Az, hogy hány külföldi él hazánkban, és ők milyen arányban vannak jelen a munkaerő-piacon, a közvéleményt lényegesen kevésbé foglalkoztatja, mint a magyarok külföldi jelenléte. Ez a közömbösség részben érthető, hiszen minden – a továbbiakban ismertetésre kerülő – adatforrás szerint nem igazán jelentős sokaságról van szó, mely méretéből következően sem veszélyezteti a hazai munkavállalók érdekeit. Magyarország a világ különböző válságövezeteiből egyre nagyobb számban érkező menekültek számára csak a tranzitútvonal egy állomása, ahonnan a több szociális juttatást nyújtó, már megtelepedett honfitársi közösséggel rendelkező, észak- és nyugat-európai országok felé tervezik venni az irányt. A harmadik világból érkezők letelepedését a magyar menekültügyi politika sem segíti elő, és hiányoznak a beilleszkedést megkönnyítő közösségek is. A hazai kereseti lehetőségek a gazdaságilag fejlettebb uniós tagországok munkavállalói számára nem jelentenek vonzerőt, így maradnak a hozzánk hasonló gazdasági fejlettségű és hasonló utat bejárt környező országok, mint a munkavállalási célú migráció lehetséges forrásai. A fejlettségi és életszínvonalbeli hasonlóság (vagy a javunkra mutató enyhe előny) mellett ezt a típusú migrációt gyakran rokoni, baráti kapcsolatok és a magyar nyelv ismerete is segíti.

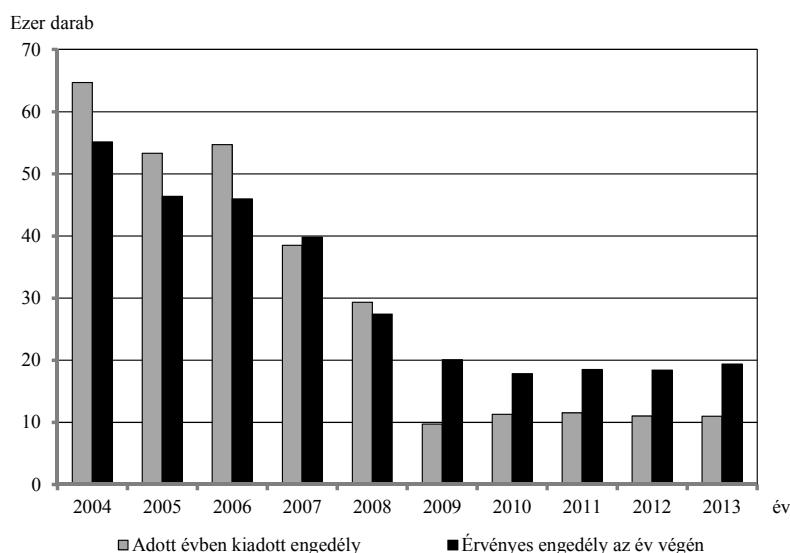
Az itt élő külföldiek számbavételéhez és munkaerő-piaci súlyuk meghatározásához elvileg a következő adatforrásokból lehet információhoz jutni: 1. adminisztratív nyilvántartások, 2. MEF és a 3. népszámlálás.

Az *adminisztratív nyilvántartásokról* általánosságban az mondható el, hogy bár megbízhatóságuk a statisztikai felvételekénél értelemszerűen jobb, általában csak az információk szűkebb körére korlátozódnak, illetve a jogszabályi változások okozta

hatás a belőlük származó idősorokban kiszűrhetetlenül jelen van. Nagyjából ez igaz a Nemzeti Foglalkoztatási Hivatal külföldi munkavállalókra vonatkozó nyilvántartásaira is, melyből a beszámolási rendszer jelenlegi átalakítása miatt az utolsó elérhető adatközlés a 2013. évi. Kétfajta információt gyűjt a rendszer, a munkavállalási engedéllyel rendelkezőkre vonatkozót, illetve a foglalkoztatói bejelentéseket. Az uniós állampolgároknak (2009-től az EGT⁵ állampolgárainak) nincs munkavállalási engedélyre szükségük ahhoz, hogy Magyarországon dolgozzanak, viszont alkalmazóiknak pénzbüntetés terhe mellett bejelentési kötelezettségük van, melyet a munkavállalási engedélyhez hasonlóan a Nemzeti Foglalkoztatási Hivatal tart nyilván. Azok, akik vállalkozóként dolgoznak, a nyilvántartásban nem kell, hogy szerepeljenek, és értelemszerűen nincs arról sem adat, hogy az így nyilvántartott külföldi foglalkoztatott családja szintén Magyarországon él-e. Mindkét adatból van stock és flow típusú is, az itt dolgozó külföldiek számának becsléséhez az előbbi, a magyarországi munkavállalás iránti érdeklődés alakulásának jelzésére inkább az utóbbi szolgál.

Egyéni munkavállalási engedélyt 2004-ben, Magyarország uniós csatlakozásának évében, közel 65 ezret adtak ki. Egy évvel később, amikor az uniós állampolgároknak már nem kellett megkérni azt, 53 ezret, mely szám Románia 2007. évi taggá válásával feleződött. 2009 és 2013 között éves átlagban mintegy 11 ezren kaptak munkavállalási engedélyt.

3. ábra. Munkavállalói engedélyek, 2004–2013

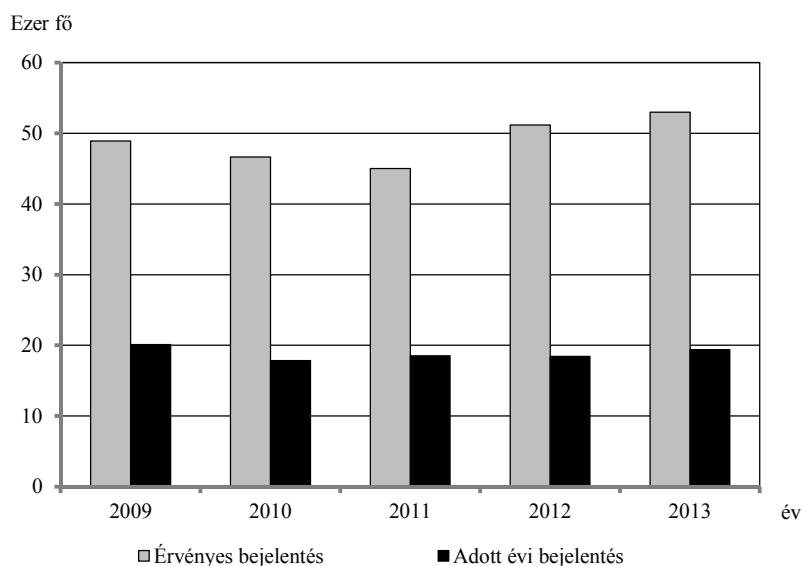

Forrás: A Nemzeti Foglalkoztatási Hivatal adatai.

⁵ EGT: Európai Gazdasági Térség.

Az érvényes munkavállalási engedéllyel rendelkezők száma az engedélyt kérőkénél valamivel kiegyenlítettebben alakult. 2009-től, amióta az engedélyre kötelezett államok köre változatlan, 18 és 20 ezer körül mozog a munkavállalási engedéllyel foglalkoztatottak száma. 2013 végén 19 384 külföldi rendelkezett érvényes engedéllyel. Ebből a legtöbb kínai volt (6 729 fő), őket az ukrán állampolgárságúak (2 078 fő), a vietnamiak (1 664 fő) és a koszovóiak (1 511 fő) követték. Az engedéllyel rendelkezők háromnegyede Budapestet jelölte meg a munkavégzés helyszínéül. Minden második külföldi a kereskedelemben, illetve a vendéglátásban dolgozott. A nyilvántartásban szereplőn felül, ha nem is túl nagy számban, de voltak, akik vállalkozóként vagy (nem bejelentett) segítő családtagként dolgoztak. (A nem uniós tag szomszédos országokból érkezők létszámalakulására a magyar állampolgárság megszerzésének megkönnyítése is hatással volt.)

4. ábra. Bejelentett EGT-munkavállalók, 2009–2013

Forrás: A Nemzeti Foglalkoztatási Hivatal adatai.

A nálunk dolgozó külföldiek másik, az előbbieknél számosabb csoportját az EU (illetve 2009 óta az EGT) tagországainak bejelentett állampolgárai alkotják. Az új bejelentések éves száma erős hullámmal mellett enyhén csökkenő tendenciát mutat, 2005-ben közel 19 ezer, 2006-ban 16 ezer volt, 2012-ben és 2013-ban viszont már az évi 8 ezret sem érte el. A munkáltatói bejelentések szerint 2009-ben az EU (illetve az EGT) 48,9 ezer állampolgárát alkalmazták hivatalosan hazánkban. 2010 és 2013 között számuk 46 ezer és 53 ezer között mozgott, 2013-ban volt a legmagasabb

(melyből 34 037 fő román, 9 105 szlovák állampolgár volt, míg az EU15 mindössze 5 387 fővel képviseltette magát). A lefedettség itt sem teljes, hiszen a vállalkozóként, illetve a magánháztartásokban (jellemzően nem bejelentettként) dolgozókról nincs adat. Ez utóbbi, tekintettel például arra, hogy az idősek házi gondozása ma Budapesten egyet jelent az erdélyi asszonyok alkalmazásával, illetve hogy idényjellegű mezőgazdasági munkák is gerjesztenek némi határon átívelő migrációt, szintén további néhány ezer főt jelenthet. Ugyancsak hiányoznak a nyilvántartásokból azok, akik nem Magyarországon bejegyzett munkaerő-kölcsönző cégek alkalmazottaiként valamelyik határközei nagyvállalathoz járnak át dolgozni.

A bejelentett, illetve egyéni munkavállalási engedéllyel foglalkoztatott külföldi állampolgárok száma a 2010 és 2013 közötti időszakban, éves átlagban 62 ezer főnek felelt meg, azaz a vállalkozóként (vagy a bejelentés nélkül) dolgozókkal együtt sem valószínű, hogy az összlétszám elérte volna a 100 ezer főt. A Magyarországon dolgozó külföldiek létszámalakulására a stagnálás, illetve az enyhe csökkenés jellemző. Kétharmaduk a szomszédos országokból, többségében Romániából érkezik. A magyarországi munkavállalás vonzereje feltételezhetően nem elsődlegesen anyagi természetű (bár a képzetlenek esetében ez is fontos lehet), inkább a nyelvi azonosságban, a rokon, ismerős kapcsolatokban vagy egyszerűen csak a földrajzi közelségben rejlik, hiszen a lehetséges külföldi munkavállalás alternatív helyszínei között a jóval magasabb kereseti színvonalú tagországok ugyancsak ott vannak. Az állampolgársági eljárás változása valószínűleg ebben az esetben is hatással volt az adatokra, tekintettel arra, hogy Romániában (és Szlovákiában) jelentős magyar kisebbség él.

Az adminisztratív nyilvántartások a hazánkban élő külföldi munkavállalók számára, személyi jellemzőire vonatkozóan pontos és értékes információkat nyújtanak, de nem adnak képet a sokaság egészéről. Erre vonatkozóan viszonylag megbízható adatforrást jelent a *népszámlálás*, mely teljes körű, összeírók bevonásával végzett vizsgálat. A „viszonylag” szó amiatt kerülhet jelzőként a megbízható szó elé, mert a 2011. évi népszámlálás tapasztalatai szerint a lakásuk bérbe adása után nem adózó tulajdonosok gyakran arra használták az internetes kitöltés lehetőségét, hogy a kérdőívet saját magukra (és nem a ténylegesen ott élő magyar vagy nem magyar bérlőikre) vonatkozóan töltsék ki, így az adott címen ténylegesen élők háztartásai kimaradhattak a népszámlalásból. (Mivel a külföldiek többsége bérelt lakásban él, és a magyar adózási fegyelem hagy még maga után kívánnivalót, esetükben ennek torzító hatása az átlagosnál erősebb lehet). Jóllehet a népszámlálási kérdőívet több idegen nyelven is ki lehetett tölteni, a nem magyar ajkú háztartások elérése és összeírása a „normál” háztartásokénál több időt vett igénybe, amit nem mindig tudtak a kérdezőbiztosok az összeírás három hetéből kigazdálkodni.

A népszámlálás a 2011. október 1. állapot szerint 143 197 külföldi állampolgárt írt össze, ebből 70 787 fő volt a foglalkoztatott, ami nagyjából korrelál a nyilvántartási adatokkal. Az országokénti bontásban már némileg nagyobb a különbség. A

román állampolgárok közül például csak kétharmadannyian szerepeltek az összeírtak között, mint amennyit a munkáltatók bejelentettek, és még alacsonyabb volt a megfelelési arány a szlovákok esetében. A különbséget ezekből az országokból érkezőknél az is magyarázhatja, hogy életvitelszerűen nem élnek Magyarországon, csak dolgozni járnak ide, de mivel hasonló irányú, bár kisebb eltérés a kínai, illetve a vietnami állampolgároknál ugyancsak jelentkezett, összeírási adatvesztesség szintén valószínűsíthető.

A *MEF-ről* már sok szó eset, ez volt ugyanis a legfontosabb adatforrása az első fejezetben bemutatott uniós szintű migrációs elemzésnek, illetve ebből származtak az ún. ingázási típusú külföldi munkavállalásra vonatkozó adatok is. Mindebből az következne, hogy a MEF segítségével megfelelő képet kaphatunk a külföldiek magyarországi munkaerő-piaci szerepéről, ez azonban távolról sincs így. 2013-ban a MEF szerint a külföldi állampolgárok száma nem érte el a 44 ezret, ami körülbelül harmada az itt élő külföldiek tényleges létszámának, s ebből 26 ezren minősültek foglalkoztatottnak. Mi az oka ennek a nagyarányú alulszámolásnak, hogyan lehetne korrigálni, illetve mi következik ebből a MEF (LFS) tükörstatisztikaként történő használatára nézve?

A legfőbb ok módszertani. A munkaerő-felmérés egyedi adataihoz tartozik egy ún. súlyszám, ami attól függ, hogy az adott személy hány másikat reprezentál a teljes népességből. A súlyszám kialakítása a nem, a korcsoport és a lakóhely figyelembevételével történik. A kor aggregált, hasonlóan a településinformációhoz. Az előbbi jellemzően öt, illetve tíz évet, az utóbbi megyét, megyei jogú várost jelent. (Egyszerűsített példán szemléltetve, egy Budapesten összeírt 25 éves nő annyi másikat képvisel, ahányszorososa a teljes népességben az adott korcsoportba tartozó budapesti nők száma a mintában szereplő ugyanilyen korú, lakóhelyű és életkorú nőkének.) Ha olyan sokaságról akarunk helytálló következtetéseket levonni, amely nem követi a teljes népesség demográfiai, illetve területi mintáját, akkor e sokaság eloszlásának ismeretében egy, az eredetitől különböző, ún. másodlagos súlyt kell képezni és használni a teljeskörűsítéshez. Jóllehet a Magyarországon dolgozó külföldiek sokasága tipikusan ilyen, hiszen többségük Budapesten él, de még azon belül sem egyenletes, hanem jellemzően néhány belső kerületre koncentrálódó a megoszlásuk. Bár a területi eloszlásnál kisebb eltérés jellemzi a nemenkénti és a korcsoportos arányokat, azok sem azonosak a teljes népességre jellemzővel; másodlagos súlyrendszer kialakítására eddig még nem történt kísérlet. Tekintettel arra, hogy az utóbbi évekre vonatkozó adminisztratív adatok a Magyarországon dolgozó külföldieket illetően érdemi változást nem jeleztek, a 2011. évi népszámlálás felhasználható egy felszorzási keretrendszer kialakításához, amennyiben az itt élő külföldiek aktivitási jellemzőit a munkaerő-felmérés segítségével szeretnénk nyomon követni. Az azonban, hogy a hazai MEF-adatok ilyen torzítással jelzik a külföldiek munkaerő-piaci jelenlétét, jogos kételyeket ébreszthet a MEF mint tükörstatisztika megbízhatóságát illetően, hiszen

ahogy nálunk sem egyenletes a külföldiek területi eloszlása, úgy vélhetően nem az a külföldön élő magyarok esetében sem. A mienkhez hasonló teljeskörűsítési eljárást alkalmazó tagországok munkaerő-felmérései így feltételezhetően többé-kevésbé szintén alulbecsülik az ott dolgozó magyarok számát.

Az esetleges nyelvi akadályok, a kapcsolatfelvétel nehézségei, amikhez hozzátartozik az is, hogy a szolgáltatás területén dolgozók munkarendje és így az összeírás szempontjából sikeresnek tekinthető időszak eltér a „normálistól”, mind olyan körülmény, ami növeli a külföldiek esetében a meghúsulás valószínűségét.

4. Összefoglaló következtetések

A rendszerváltó országok csatlakozásával a tagországok közötti migráció új lendületet vett, és jellemzőiben is a korábbiétől eltérő folyamatokat generált. Ennek az új típusú vándorlásnak az elsődleges célja a munkavállalás. Az adott időszakra jellemző célországok (és részben a munkaerő-kiáramlás intenzitása) az adminisztratív szabályozástól éppúgy függenek, mint a gazdasági helyzet változásától. Jóllehet a folyamat jobb megismerése a kibocsátó és a fogadó országok számára is fontos, a statisztika eszközei meglehetősen elégtelenek. A hagyományos vándorlási statisztika flow adatokat biztosít, a közösségi munkaerő-felmérés pedig jelen formájában csak jelentős bizonytalansággal tudja megmondani, hogy egy adott tagország munkaerőpiacán hány és milyen nemzetiségű külföldi van éppen jelen. A nemzeti adatforrások a külföldiekről olyan információt tartalmaznak csak, amelyet az adott ország adminisztrációs rendje igényel. Van, ahol ez a társadalombiztosításra jogosultak száma, máshol pedig az adózóké. A nyilvántartások nem egységesek, és naprakészségük is országonként változó. A munkaerő-felmérés tükörstatisztikaként, illetve célfelvételként történő felhasználásával, mint lehetőséggel ugyan érdemes számolni, de ennek jelentős módszertani fejlesztési igénye is van. A felvétel jelen formájában kielégítően alkalmas az ún. ingázási típusú külföldi munkavállalás volumenének és trendjének mérésére, de néhány kérdés beiktatása az erre vonatkozó ismereteket is jelentősen gazdagíthatná. Magyarországot az EU-n belüli migrációs folyamatok az utóbbi évekig alig érintették, így a számbavételi gondok kevésbé jelentkeztek. A külföldi munkavállalás volumene a 2008-ban kezdődött válság hatására nőtt meg, melyet elősegített az osztrák és a német munkaerő-piaci korlátozások 2011. tavaszi feloldása is. Az ezekbe az országokba irányuló munkaerőmozgás egy része ingázási jellegű, így az a MEF segítségével nyomon követhető, a teljes migrációs folyamat nagyságrendjéről viszont nincs megbízható adat. Az, hogy nem tudható pontosan, hogy ténylegesen mennyien (de valószínűsíthetően százezres nagyságrendben) élnek és dolgoznak a

magyarok közül külföldön, az ezt számításba venni nem tudó teljeskörűsítési eljáráson keresztül kihat a hazai munkaerő-piaci statisztikák megbízhatóságára is.

Irodalom

- BOGNÁR K. – SZABÓ L. [2014]: *A kivándorlás hatása a hazai munkaerőpiacra*. MNB-tanulmányok 114. http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Kiadvanyok/mnbhu_egyebkiadvanyok_hu/A_kivandorlas_hatasa_a_hazai_munkaeropiacra.pdf
- EUROPEAN COMMISSION [2014]: *EU Employment and Social Situation*. Quarterly Review with supplement on “Recent trend in the geographical mobility of workers in the EU”. June. <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=2087&furtherNews=yes>
- KINCSES Á. [2014]: Magyarországon élő külföldiek területi jellegzetességei. *Területi Statisztika*. 54. évf. 5. sz. 38–53. old.
- KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL [2013]: *2011. évi népszámlálás – 4. Demográfiai adatok*. Budapest. http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_04_2011.pdf
- UK DWP (DEPARTMENT OF WORK AND PENSIONS) [2014]: *Statistical Bulletin*. May. London.
- UNIVERSITY OF OXFORD [n. a.]: *Migration Observatory Project*. <http://www.migrationobservatory.ox.ac.uk>

Summary

The accession of transition countries to the EU has given new impetus to intra-EU migration. The primary purpose of this new type of migration is employment. Although a better understanding of the process is important for both the countries of origin and those of destination, the statistical tools available in this field are quite insufficient. Even if the labour force survey is an important and increasingly used data source of this subject, one should also be aware of the methodological pitfalls presented by the author. Until recently, Hungary has been hardly affected by intra-EU migration processes, so their assessment problems were of less importance. However, resulting from the crisis started in 2008 and facilitated by the lifting of Austrian and German labour market restrictions in spring 2011, the number of Hungarian people working abroad has increased. The purpose of some labour migration to these countries is commuting, consequently, it can be tracked by the Hungarian labour force survey. This survey, however, cannot give reliable information either on the overall migration process or the number and labour market characteristics of foreigners working in Hungary.